

Asia: VN/2588/2024

Lausuntopyyntö: Arviomuistio kansallisen julkisten hankintojen tietovarannon perustamisesta ja ostolaskutietojen julkaisemisesta

Yleistä

Ovatko arviomuistion nykytilan kuvausta koskevat osiot oikeansuuntaisia ja riittävän kattavia? Olisiko nykytilan kuvausta syytä täydentää joillain näkökulmilla tai tarpeellisilla tiedoilla?

Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskus Valtori kiittää saamastaan lausuntopyynnöstä ja lausuu seuraavaa:

Hankintapalvelujen lausunto:

- Vastaus: Ehdotus 11, s. 65.: Jälki-ilmoitusvelvollisuuden laajentaminen (kansallisen kynnysarvon ylittävät) sekä ehdotus 12, s. 66. Ehdotuksissa esitetään jälki-ilmoituksen jättämättä tekemiselle myöhästymis- tai seuraamusmaksu tai muu sanktio. Tällä hetkellä jälki-ilmoitus on Valtorin kannalta ongelmallinen, koska jos tehdään turvallisuusverkossa puolustus- ja turvallisuuslain mukainen tai sen poikkeusehdot täyttävä hankinta siten, että hankinta sisältää turvaluokiteltua tietoa, ei niistä voida käytännössä julkaista jälki-ilmoitusta, koska eFormsissa on pakollisena kenttänä ilmoitettava voittaneen tarjoajan nimi ja yhteystiedot, jotka ovat myös turvaluokiteltua tietoa. Tässä maailmanpoliittisessa tilanteessa ei ole järkevää julkaista turvallisuusverkon parissa toimivien tarjoajien/toimittajien nimiä julkisesti, ei edes niiden, jotka ovat osallistuneet tarjouskilpailuun, kuten ehdotuksessa 13, s. 67 esitetään. Puolustus- ja turvallisuushankintalain koulutuksissa on ohjeistettu tähän jälki-ilmoitusta koskevaan ongelmaan, että se voidaan näissä tapauksissa jättää julkaisematta. Olisi kohtuutonta saada julkaisematta jättämisestä näissä tapauksissa lisäksi sanktio.

- 5.luku Kansallinen julkisten hankintojen tietovaranto, s. 81. ” Analysoitavat tiedot voisivat sisältää myös salassa pidettäviä tietoja ja henkilötietoja, mikäli tietoja analysoivalla taholla on lakisääteinen oikeus niitä käsitellä.” Mikäli tietovarantoon viedään tällaista tietoa, tulee sen tietoturvan olla aukoton. Tässä on hirveä riski inhimillisille erehdyksille esim. tietojen sisällön luokittelun osalta ja ko. tietovaranto on hakkereille ja vieraan vallan edustajille unelmakohde.

- s. 94 "Valtiovarainministeriön julkaiseman valtionhallinnon pilvipalvelulinjauksen mukaisesti tietovaranto toteutettaisiin ensisijaisesti pilvipalveluna. Tässä arviomuistiossa ei ole tunnistettu esteitä perusteita julkisten pilvipalveluiden käytölle hankintojen tietovarantoa perustettaessa. Tämän luvun esitetyt vaatimukset eivät ole kattava tai lopullinen listaus tietovarannon vaatimuksista vaan niiden tarkoituksena on asettaa raamit toteutusvaihtoehdoille ja auttaa kustannusten arvioinnissa. Pilvi-palvelulinjauksessa todetaan, ettei "salassa pidettävien tietojen käsittelylle julkisissa pilvipalveluissa ei ole lähtökohtaisia lainsäädännöllisiä esteitä, kunhan on varmistuttu siitä, että salassa pidettävät tiedot eivät päädy tahoille, joilla ei ole oikeutta käsitellä niitä." Tässä on suuri riski. Jotta tähän päästään, tulee tietovarannon tietoturvan (ml. Ihmiset) olla kaikin puolin aukoton.

Ovatko arviomuistioissa esitetyt toimenpiteet vaikutuksineen oikeansuuntaisia? Olisiko toimenpiteitä syytä täydentää joillakin näkökulmilla jatkovalmistelussa?

Turvallisuuspalvelujen lausunto:

- Tietoturvan näkökulmasta haasteen tuo se, että kyseessä tulisi olemaan "pilvipohjainen ratkaisu, jossa valtiokonttorin johto tekee päätöksen jäännösriskien hyväksymisestä. TL tiedon käsittely edellyttää tiedonhallintayksiköltä asianmukaista huolellisuutta (s. 95). ". Haasteena pilvipalveluiden ja TL IV tiedon käsittelyssä on fyysisen turvallisuuden toteuttaminen turvallisuusluokitusasetuksen edellyttämällä tavalla sekä tiedon salaus säilytyksen ja liikenteessä. Lisäksi pohdittavaksi jää, miten voidaan varmistua siitä, että TL IV tieto ei kasautumisvaikutuksen myötä muodostu korkeamman turvallisuusluokan aineistoksi?

Talouspalvelujen lausunto:

Luku 1 s. 22 (Luku 2 s.33): Kaikkia Valtorin ostolaskutietoja ei voida viedä suunniteltuun tietovarantoon tietosuojasyistä, koska Valtorin ostolaskut sisältävät usein vähintään salassa pidettäviä tietoja ja niiden julkaisu vaatii harkintaa. Suuri haaste on julkisten tietojen poimiminen Valtorin merkittävän suuresta ostolaskumassasta (~40.000 ostolaskua vuosittain). Nykyiset tietojärjestelmät eivät tue asiaa ja ehdotettu tietojen manuaalinen poimiminen vaatisi siten htv-lisäystä tähän työhön.

- Valtorin tuottamat palvelut koskevat koko valtiohallintoa sekä muita virastoja ja laitoksia, jotka ovat erityislain perusteella velvoitettuja tai oikeutettuja käyttämään Valtorin palveluita. Ostolaskut koskevat siten hankintoja, jotka ovat mahdollisesti yhdistettävissä Valtorin tuottamiin palveluihin, volyyminmääriin, loppukäyttäjävirstoihin eli Valtorin asiakkaisiin, toimittajiin ja alihankkijoihin jne. Julkisten tietojen rajaaminen laskuilta ei julkisista vaatii osin IT-alaan ja turvallisuuteen liittyvää erityisosaamista sekä Valtorin toimintaympäristön kokonaisvaltaista tuntemista.

- Vaikka jokainen valtorigilainen, joka käsittelee hankintapäätöksiä ja tekee tilauksia, on velvollinen määrittämään tapauskohtaisesti suojaustason, niin käytännön kokemus (useita vuosia taloushallinnossa) on osoittanut, että inhimillisiä unohduksia sattuu myös kokeneille tekijöille,

leimoja ja lukkoja jää laittamatta. Myös toimittajien päässä tapahtuu virheitä. Teknisistä suojauskeinoista ja järjestelmävaatimuksista kommentoimme lisää myöhemmin luvussa 4.

Kuitenkin yksittäisen työntekijän varaan näin merkittäviä riskejä sisältävää asiaa ei voida jättää vaan Valtorissa täytyisi sisäisesti määritellä ja linjata selkeissä ohjeissa mikä ja minkälainen tieto ostolaskuilla on salassa pidettävää ja mikä julkista. Sen jälkeen löytää tekninen ratkaisu, jonka avulla tiedot saataisiin laskuilta poimittua ja siirrettyä turvallisesti ja automaattisesti. Lisäksi pitäisi nimetä ryhmä, joka ratkaisisi julkisuusasteen epäselvissä tilanteissa. Riskit, mikäli salassa pidettävää tietoa päätyisi julkaistavaan materiaaliin, liittyvät merkittävään Valtorille aiheutuvaan mainehaittaan, merkittäviin taloudellisiin menetyksiin mahdollisten vahingonkorvausten ja tietojärjestelmien alasajon sekä uusien kilpailutusten ja laitehankintojen myötä, turvallisuus- ja pelastusviranomaistoiminnan vaikeutumiseen tai jopa vaarantumiseen (pahimmillaan). Suojaamalla tietoja pyritään minimoimaan em. riskejä hankaloittamalla Valtoriin, toimittajiin, asiakkaisiin kohdistettavia vakoilu, urkinta, kiristys, uhkailu yms. yrityksiä.

- Kuormittavuus, joka tehtävästä (laskumassan läpikäynti ja turvallisuustason määrittely) aiheutuisi henkilöstölle (ilman teknisiä ratkaisuja ja selkeitä linjauksia), on myös huomioitava seikka. Epäselvyydet ja epävarmuustekijät voivat vaikuttaa sekä henkilöstön työhyvinvointiin että terveyteen/työssäjaksamiseen, ja sitä kautta myös työvoiman pysyvyyteen ja saatavuuteen.

Luku 4.3, s. 74: Kaikkia nykyisiä tietoja, kuten sopimusnumero, ei saada tällä hetkellä ostolaskuille toimittajilta. Uusista vaadituista tiedoista, kuten kilpailutustunnus, voi olla erittäin haastava saada toimittajilta laskuille. Monien tietojen lisääminen laskulle vaikeuttaa merkittävästi laskujen automaatiota ja lisää virheitä ostolaskuille, sillä toimittajien on vaikea kohdistaa kaikkia tietoja laskukohtaisesti oikein laskuilleen. Toimittajien järjestelmät eivät usein tue edes nykyisiä vaatimuksia valtionhallinnon laskutiedoista, joten toimittajat lisäävät niitä manuaalisesti laskuille, mikä johtaa ostettujen palveluiden ja tavaroiden kustannustason nousuun sekä jo aiemmin mainittuihin virheisiin laskutiedoissa. Osa toimittajista myös jättää täydentämättä pyydettyt uudet tiedot (esim. sopimustunnus, jatkossa todennäköisesti myös kilpailutustunnus), mikäli niitä ei olla jo kilpailutuksessa/sopimusta tehdessä vaadittu.

- Lisäyksenä vielä tähän, että toimittajien laskuilla on usein myös virheellistä tietoa, vanhoja sopimusviitteitä, yhteyshenkilöitä jne. On täysin mahdollista, että julkiseksi tarkoitetun hankinnan numero valuu toimittajan järjestelmästä ei julkisen hankinnan laskulle ja sitä kautta väärille tahoille. Nopeallakin riskiarviolla tietoturvariskit ovat liian suuret sille, että Valtori voisi antaa lupaa ostolaskutietojen luovuttamiseen.

Luku 2.3 s.33 kpl 2 Työntekijä-työnantaja -aineistot eivät ole julkisia (mm. altistaa kalastelu- ja urkintayrityksille). Kyseinen kohta sisältää Valtorin sisäisen valvonnan ja valtiontalouden tarkastusviraston tehtäväkenttään kuuluvaa tarkastelua?

Työryhmän raportti harmaasta taloudesta ja julkisista hankinnoista s. 35 kpl 1 kohta ”sopimusvelvoitteiden toteutumisen valvonnassa on puutteita” Onko ratkaisu jota tähän ongelmaan haetaan, nyt oikea? Tässä kohden on kysymys asioista, jotka ovat jo virastojen sisäisen valvonnan sekä Valtiontalouden tarkastusviraston tehtäväkenttään kuuluvia. Jos ja kun näissä on havaittu puutteita, niin tulisi kehittää jo olemassa olevia keinoja puuttua ongelmiin. Ratkaisu ei voi olla, että vasta julkisuuteen valunut tieto paljastaa rikkomukset ja murentaa siten valtiohallinnon toimijoiden luotettavuutta veronmaksajien silmissä.

Luku 2.3 s. 35 kpl 2 Tarve kyseiselle uudelle palvelulle (sopimustietorekisteri) koskee hankintayksikön kaikkia hankintoja, myös ei julkisia. Taloudessa on tunnistettu tälle tarvetta useissa eri yhteyksissä, mm. budjetoinnin ja raportoinnin tehtävissä, hankintojen suunnittelussa ja seurannassa, tilinpäätökseen liittyvissä tehtävissä jne. Ratkaisuna näkisimme tarpeen kehittää Valtorissa jo käytössä olevia tietojärjestelmiä siten, että niiden avulla saataisiin tarvittavat tiedot kaikista hankinnoista, eli sekä julkiset tiedot poimittua automaattisesti ja toimitettua valtiohallinnon yhteiseen tietovarantoon, että koko aineisto viraston omaan, sisäiseen käyttöön (suunnitteluun, valvontaan, tilinpäätöksen liitteisiin ym.) ja johdon päätöksenteon tueksi.

Luku 4.3 s.74 olemme samaa mieltä siitä, että ”Salassa pidettävien ja julkaisematta jätettyjen laskujen erillinen kerääminen verkkojulkaisun rinnalla ei olisi myöskään perusteltua, sillä tämänkaltainen hybriditoteutus muodostaisi kaksinkertaisen tiedonkeruuprosessin.”

Luku 4.3 s. 73 Laskun otsikko- ja tiliöintirivitiedot -> kommentit:

- kilpailutustunnus -> saaminen laskulle on haasteellista, virheiden mahdollisuus suuri samoin kuin automaation vaarantuminen
- sopimusnumero-> vrt. kilpailutustunnus
- toimittajan nimi -> mahdollisesti vain julkisista hankinnoista
- toimittajan y-tunnus -> mahdollisesti vain julkisista hankinnoista
- tuoterivit -> mahdollisesti vain julkisista hankinnoista
- toimittajan tuotenumero -> mahdollisesti vain julkisista hankinnoista
- tuotteen/palvelun kuvaus -> mahdollisesti vain julkisista hankinnoista
- määrä -> mahdollisesti vain julkisista hankinnoista
- yksikkö -> mahdollisesti vain julkisista hankinnoista.

Luku 5.1.4 Kilpailutus- ja sopimustunnuksen saaminen ostolaskuille onnistuisi mahdollisesti tulevaisuudessa uusissa hankinnoissa (mikäli tarvittavat tiedot hankinta-asiakirjoista saataisiin siirrettyä ostolaskuille oikeisiin kenttiin automatisoidusti), mutta huomioiden aiemmat kommentit ja

kustannukset sekä teknisiä ratkaisuja ja muutoksia mietittäessä täytyisi varmistaa laskujen käsittelyn automatisoinnin hyväksi jo tehdyt ratkaisut ja niiden toimivuuden jatkuminen.

Luku 5.2.1 Kappale, jossa sanotaan "Lisäksi hankintayksiköt tulisi velvoittaa ottamaan käyttöön ostolaskujen turvallisuusluokittelun mahdollistava SC- koodisto ja lisäämään turvallisuusluokitusta vastaava koodi ostolaskuille." tulee aiheuttamaan manuaalista henkilötyötä. Tässä kohdassa pätevät myös talouspalvelujen muissa kohdissa mainitsevat riskit.

Luku 4.3 s. 76 "hankintayksiköiden olisi säännöllisesti kerran kuukaudessa toimitettava ostolaskutiedot määrätyssä muodossa Valtiokonttorille. Hankintayksikön päätettäväksi jäisi miten se järjestäisi tietojen poiminnan ja siirron. "

- " Valtiokonttori voisi laskuihin tehtyjen merkintöjen perusteella rajata pääsyä näihin tietoihin hankintatietovarannossa ja peittää tai rajata pois salassa pidettävät laskut julkisesta raportoinnista." Valtori ei voi luovuttaa ostolaskutietoja vaaditulla tasolla ja salassapito- sekä turvallisuusmerkinnöin täydennettyinä Valtiokonttorille aiemmin jo mainituin perustein. Tämä merkitsisi manuaalista työtä, joka lisäisi merkittävästi hallinnollisia kustannuksia. Valtorin kulut katetaan pääasiassa asiakasvirastoilta perittävillä palvelumaksuilla, joten kustannusnousu tulisi myös turvallisuus-, puolustus- ja pelastusviranomaisten katettaviksi.

s.95 " Valtiokonttori tietovarannon ylläpitäjänä ja tiedonhallintayksikkönä tulee arvioida pilvipalvelun käytöstä syntyvät riskit, saattaa tarvittaessa lisäsuojatoimenpiteillä jäännösriskit hyväksyttävälle tasolle ja Valtiokonttorin johto tekee päätöksen jäännösriskien hyväksymisestä. Turvallisuusluokitellun tiedon käsittely edellyttää tiedonhallintayksiköltä asianmukaista huolellisuutta" Valtori ei voi ulkoistaa jäännösriskin arviointia Valtiokonttorille.

Tiedonhallinnan lausunto:

Luku 2 Tietojärjestelmien välinen vuorovaikutus, s. 29 – 30 kuvatut toimenpidekokonaisuudet ovat kannatettavia mutta vaikuttavat erittäin kunnianhimoisilta. Organisaatioiden resurssit ja käytännön mahdollisuudet osallistua niiden suunnitteluun ja itse toimenpiteiden toteuttamiseen vaihtelevat varmasti suuresti.

- s. 33: "Selvityksessä todetussa ideaalilanteessa tiedon siirtäminen voitaisiin automatisoida sähköisen kilpailuttamisjärjestelmän ja tietokannan välille ja kilpailuttamisjärjestelmään voitaisiin merkitä osa tiedoista ei-julkiseksi, jolloin niiden automaattista siirtoa ei tapahdu" Tämä ideaalitilanne vaatisi tiedon julkisuusluokittelun olevan aukotonta lähdeorganisaatiossa, ainakin jos salassa pitoa tulkitaan mahdollisimman suppeassa merkityksessä. Tämä ei vaikuta realistiselta, vaikka lainsäädännön vaatimus sinänsä onkin. Esim. yksittäisen tietopyynnön yhteydessä tämä

voidaan aina tarkistaa, mutta rajapinnan kautta virtaavan tiedon yhteydessä tällaista "checkpointia" ei ole.

- Luku 5.1.5 s. 93 – 94: "Turvallisuusluokitteluasetuksen 3 § 1 momentin 4 kohdan mukaisia tietoja (TL IV) tulnaisiin käsittelemään ja säilyttämään, kuitenkin siten, että kasautumisvaikutuksen kautta tiedoista ei muodostu korkeamman turvallisuusluokan aineistoa." Kuka tämän arvion mahdollisesta kasautumisvaikutuksesta tekee, missä vaiheessa ja miten se estetään? Vain lähdeorganisaatiossa tarvittava substanssin tuntemus. Tietojen omistajuus suhteessa siihen, kuka tiedon luo ja kuka sen tuntee, on merkittävä kysymys myös tästä näkökulmasta.

Hankintapalvelujen lausunto:

Rivitason laskutustietojen tai laskutuserittelyjen vieminen yhteiseen tietovarantoon on erittäin ongelmallista useista syistä. Rivitason tiedot sisältävät yritysten liikesalaisuuksia, joista kilpailijat ovat kiinnostuneita. Jos tietovarannosta voidaan lisäksi hakea tarjousten jättäneet yritykset, on voittaneen tarjouksen tietojen myymiselle kilpailijoille houkutteleva mahdollisuus. Tämän mahdollisuuden estäminen uskottavasti on käytännössä mahdotonta.

- Rivitason laskutustietojen vieminen yhteiseen tietovarantoon vaarantaa Valtorin palveluiden tietoturvallisuuden. Rivitason tiedoista voidaan kartoittaa suojausvälineet ja suojausmenettelyt, joiden varaan ICT-ympäristöjen turvallisuus rakentuu. Samoin Valtorin käyttämien konsulttien tunnistaminen laskutusdatasta mahdollistaa kohdennetun tiedonhankinnan ICTympäristöjen turvallisuuden kannalta kriittisiin henkilöihin. Kertymävaikutus tekee näiden tietojen sisällyttämisen hankintadataan erittäin vaaralliseksi.

- Valtorin laskutustietojen määrä on niin suuri, että kohtuullisin kustannuksin rivikohtaisesta laskutustiedosta ei voida karsia luotettavasti tietoturvallisuuden tai tietosuojan vaarantavia tietoja.

- Sopimustietojen päivittäminen uuteen tietovarantoon ei ole Valtorin kannalta työmäärään nähden realistista. Oleelliset sopimustiedot voidaan viedä julkisten tarjouspyyntöjen osalta tarjouspyynnön mukana olevasta sopimuksesta. Myöhempien sopimusverisoiden päivittäminen on erittäin työlästä eikä tarjoa vastaavaa hyötyä. Hankintoihini liittyvien päätösten vieminen tietovarantoon vaarantaa päätöksentekijöiden tietosuojan, jos päätöksiä voidaan hakea nimillä.

Vastaus: 1.5., s. 20 Valtori on samaa mieltä ministeriöiden ja puolustusvoimien kanssa siitä, että hankinnoissa on turvallisuusherkkiä tietoja ja kasautumisvaikutuksia ja että hankintoja ja ostoja koskevia tietoja ei ole tarkoituksenmukaista kerätä laajemmin. Tämä johtuu siitä, että Valtori hankkii turvallisuusverkon palveluita valtion turvallisuustoimijoille, kuten poliisille, rajavartiolaitokselle ja puolustusvoimille.

4. luku. Tarjouspyynnöt (ehdotus 7, s. 61) ja tarjoukset (ehdotus 10, s. 63) on siirrettävä kokonaisuudessaan liitteineen hankintailmoitukset.fi -palveluun viranomaistehtäviä ja tilastointitarkoituksia varten. Koska ostolaskut on ehdotettu ehdotuksessa 4 turvallisuusluokitelluiksi, tulisi tarjouspyyntö- ja tarjousasiakirjat pystyä myös luokittelemaan, sillä tarjouspyynnöt voivat sisältää turvaluokiteltua tietoa tai vähintäänkin henkilötietoja ja tarjoukset sisältävät lähes poikkeuksetta aina tietoja tarjoajien liikesalaisuuksista.

Ehdotus 17: Velvoite toimittaa ostolaskut, s. 79. ”Hankintalain mukaisille hankintayksiköille tulisi säätää velvoite toimittaa hankintatietovarantoon hankintalain soveltamisalassa ja sen ulkopuolella oleviin hankintoihin liittyvät ostolaskut”. Valtori katsoo, kuten ehdotuksessa 16, että se ei voi toimittaa ostolaskuilta ilmeneviä turvallisuusluokiteltuja tietoja ja/tai tarjoajien liikesalaisuuksia tai muita salassa pidettäviä tietoja. Näkemyksemme mukaan tarjoajat eivät tule suostumaan siihen, että heidän yksittäisten tuotteidensa rivitiedot julkaistaan osana ostolaskutietoja ja tämä aiheuttaa sen, että tarjousten määrä vähenee, mikäli tämä tulee pakotetusti voimaan.

S. 93. ”Valtaosa tietovarannossa käsiteltävistä tiedoista tulee olemaan julkista tietoa. Valtion virastoja ja laitoksia ja turvallisuussektoria koskevissa hankintatiedoissa on kuitenkin tunnistettu olevan julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 2, 5 tai 7–11 kohdan perusteella salattuja sekä myös julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain (906/2019, jäljempänä tiedonhallintalaki) 18 §:n tarkoittamia turvallisuusluokiteltuja tietoja. Tietovarannossa tultaisiin käsittelemään ja säilyttämään mainittujen kohtien mukaan salassa pidettäviä ja turvallisuusluokiteltuja tietoja. Tietojen käsittelyn ulkopuolelle rajattaisiin valtioneuvoston asetuksen asiakirjojen turvallisuusluokittelusta valtiosäädöksessä (1101/2019), jatkossa turvallisuusluokitteluasetus, 3 § 1 momentin 1–3 kohtien mukaiset asiakirjat, eli ”TL I”, ”TL II”, ”TL III”. Turvallisuusluokitteluasetuksen 3 § 1 momentin 4 kohdan mukaisia tietoja (TL IV) tultaisiin käsittelemään ja säilyttämään, kuitenkin siten, että kasautumisvaikutuksen⁵⁴ kautta tiedoista ei muodostu korkeamman turvallisuusluokan aineistoa. Lähtökohtaisesti hankintatietovarantoon ei kerätä merkittävää määrää turvallisuusluokan IV mukaisia tietoja, joten riski tietojen kasautumiselle TL III -tasolle ei ole merkittävä.” Valtori katsoo, että turvallisuusverkko toiminnassa kasautumariski on todellinen.

Onko hankintatietovarannon perustamisen ja ylläpidon edellyttämät sääntelytarpeet tunnistettu kattavasti?

Lakipalvelujen lausunto:

- Hankintatietovarannon perustaminen ja ylläpito liittyvät muuhunkin lainsäädäntöön, mm. laki Valtiokonttorista. Valtori on siihen liittyvässä lausunnossaan todennut mm., että on tilanteita, joissa lähtökohtaisesti julkinen tietoaineisto sisältää kuitenkin salassa pidettäviä tietoja ja tietoyhdistelmiä. Julkinenkin tieto joissakin tilanteissa voi muodostaa yhdessä salassa pidettävän tietoyhdistelmän ja tiedolla voi olla kasaumavaikutuksia. Näitä vaikutuksia tulisi kuvata tarkoin myös nyt lausuntokierroksella olevassa muistiossa. Valtiokonttorille ei olla säätämässä oikeutta määrätä tiettyjen tietoryhmien julkisuusasteesta, minkä takia virastoilla voi olla samanlaistenkin tietojoukkojen käsittelystä eriäviä näkemyksiä.

Onko sellaisia hankintayksiköitä tai hankintoja, jotka erityisesti tulisi rajata tulevan hankintatietovarantoa koskevan sääntelyn ulkopuolelle tai toisaalta sisällyttää siihen?

Hankintapalvelujen lausunto

- 1.4. s. 16. Julkisten hankintojen data-avaruus (PPDS, Public Procurement Data Space) on sinänsä hyvä ja tavoiteltava asia, mutta Valtorin ollessa kyseessä, iso osa hankinnoista tehdään Valtionhallinnon turvallisuusverkkoon ja sen palveluihin liittyen ja ne on usein luokiteltu TLIV tai TLIII. Lisäksi ne tehdään usein hankintalainsäädännön mukaisina poikkeuksina puolustus- ja turvallisuuslaista. Näin ollen ne eivät ole julkisia, eikä niiden tulisi päätyä em. data-avaruuteen, vaikka tavoitteena onkin rakentaa tietovaranto siten, että siellä olisi ns. ”julkinen puoli” ja ”salainen puoli”. Ongelmaksi koetaan järjestelmän turvallisuusluokittelu ja auditointi sellaiseksi, että sinne uskallettaisiin viedä turvaluokiteltua tietoa sekä se, kuka määrittää järjestelmän käyttöoikeudet.

- Verkkolaskutus ja ostolaskutiedot, s. 73. Valtori katsoo, että se ei voi missään tapauksessa toimittaa seuraavia turvallisuusverkkotoimintaan liittyviä turvallisuusluokiteltuja tietoja: toimittajan nimi, toimittajan y-tunnus, osapuolten ALV-numerot, tuoterivitieto sisältäen toimittajan tuotenumero ja tuotteen/palvelun kuvaus. Julkisten hankintojen osalta Valtori katsoo, ettei se voi toimittaa tuoterivitietoa sisältäen toimittajan tuotenumero ja tuotteen/palvelun kuvaus, koska tarjoajat lähes poikkeuksetta merkitsevät ne sisältämään liikesalaisuuksia.

- Taulukossa 2, s. 84 on virhe. Tarjouspyynnöt eivät sisältäisi myös julkisuuslain 24.1§:n mukaan salassa pidettäviä tietoja. Valtorin tapauksessa esim. Tietovarantoon siirrettäväksi suunnitellut TLIV-luokitellut tarjouspyynnöt voivat sisältää em. tietoja.

Sisältävätkö hankintayksiköiden ostolaskutiedot henkilötietoja siinä määrin, että niiden käsittely saattaisi aiheuttaa EU:n yleisessä tietosuojasetuksessa tarkoitettua korkean riskin? Jos kyllä, yksilöi, millaisia henkilötietoja tai erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia henkilötietoja hankintadata voi sisältää.

Tietosuoja- ja lakipalvelujen lausunto:

- Jos laskujen erittelyjä ja rivitietoja kerätään hankintadatasta, niin niihin sisältyy osittain henkilöiden nimiä. Jos ne pitää karsia aineistosta, niin se on erittäin suuritöinen operaatio Valtorin kymmenien tuhansien laskujen joukosta.

- Ostolaskutiedot saattavat sisältää esimerkiksi tietoa käytettävän konsultin nimestä ja palkkiosta, josta voidaan joissain tapauksissa päätellä henkilön kuukausipalkka. Työntekijöiden henkilötietojen laajamittainen käsittely voi aiheuttaa korkean riskin. Laajamittaisessa käsittelyssä tulee huomioida rekisteröityjen eli työntekijöiden lukumäärän lisäksi myös tietojen kokonaismäärä, käsittelyn kesto ja käsitelläänkö tietoja esim. EU:n ulkopuolella. Jos ostolaskutiedot sisältävät ainoastaan työntekijöiden nimitietoa eikä mitään muuta, niin sitten käsittely ei välttämättä ole korkea riskistä laajamittaista käsittelyä.

Mille organisaatioille tulisi säätää oikeus saada omien tehtäviensä kannalta välttämättömät tiedot hankintatietovarannosta salassapitosäännösten estämättä?

Lakipalvelujen lausunto:

- Valtiokonttorille on säädetty muitakin tiedon keruuseen liittyviä tehtäviä valtionhallinnossa, joten se voisi olla luonnollinen taho.

Hankintatietovarannon tietosisällöt

Puuttuuko hankintatietovarantoon kerättävien tietojen listauksesta joitakin olennaisia tietosisältöjä?

Ei lausuttavaa.

Puuttuuko toimenpiteistä jokin tietosisältöjä ja niiden hyödynnettävyyttä parantava toimenpide?

Talouspalvelujen lausunto:

Vastaus: Luku 2, s 28: KTS: kommentti sivulle 35 kappaleeseen 2. Tässä kohden lisähuomiona, että ostolaskuihin liittyy hyvin paljon korjausmuistioita ja hyvityslaskuja sekä korjauslaskuja. Siten sen lisäksi, että tieto siirtyisi ostolaskujärjestelmästä hankintatietokantavarantoon kerran, pitäisi järjestelmien tukea myös muutosten päivittymistä automaattisesti. Tarkoittaa, että myös Handissa käsiteltävistä muistioista täytyisi löytyä samat kooditukset (kilpailutus-, sopimus-, salaus-) kuin ostolaskuilta. Tämä ilmeisesti tarkoittaisi, että julkiseen hankintaan liittyvään korjausmuistio täytyy tehdä yksittäisenä, ei

koontimuistiolla.

- Valtorin lähettämät myyntilaskut ovat asiakasvirastojen ostolaskuja, joten myös ne vaativat erillisen tarkastelun - mikäli konsernin sisäistä laskutusta ei voida jättää kokonaan tämän uuden palvelun ulkopuolelle.

Luku 2.3 s.30 kohtaan 4. Teknisten ratkaisujen kehittäminen ja toteuttaminen on välttämätön edellytys sille, että tietovarannon avulla päästäisiin toivottuun lopputulokseen. Lukotus ja tietojen määrittely (koodittaminen, josta puhutaan myöhemmin) täytyy pystyä toteuttamaan teknisesti, automaattisesti ja turvallisesti. Lisäksi julkaistavien aineistojen läpikäynti manuaalisesti olisi riskialtista, tehotonta ja taloudellisesti kestäväntöntä. Muistiassa tämä toki on tuotu jo esillekin, eli tahtotila on löytää asiaan vaivaton ja taloudellinen ratkaisu.

Luku 4.3 Verkkolaskutus ja ostolaskutiedot: Kappaleessa esitetyistä siirrettävistä tiedoista esitetyn listan tietosisältö on kokonaisuudessaan luvallista luovuttaa vain julkisista hankinnoista. Käytännössä tämä on kuitenkin vaikea toteuttaa niin, että ei julkista tietoa ei valuisi myös.

Seurataanko hankintayksikkösi hankintasopimusten käyttöä sopimuskauden aikana sopimusjärjestelmän avulla tai muutoin? Onko sopimustietojen keräämiselle esitettävä alustava siirtymäaika riittävä?

Valtori käyttää hankintasopimuksia sopimusjärjestelmän avulla.

Näettekö estettä kerätä rakenteisena datana tarjousten vertailuperusteita ja vertailuhintoja/laatupeiteitä koskevia tietoja?

Hankintapalvelujen lausunto:

- Vastaus: Helsingin hallinto-oikeuden päätösten 4911/2024 ja 4912/2024 mukaan tarjouksen kokonaishinta voidaan katsoa liikesalaisuudeksi, mikäli siitä voi päätellä tarjoajien liikesalaisuutena pidettävää tietoa. Päätösten mukaan tällaiset tiedot ovat salassa pidettäviä tarjouskilpailun osallistuneiden liikesalaisuuksina julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 20 kohdan perusteella riippumatta siitä, miten hankinta on asiassa toteutettu. Näin ollen aina jälki-ilmoitusten kautta järjestelmään ei voitaisi viedä aina välttämättä kokonaishintaakaan.

- Ehdotus 16: Velvoite toimittaa sopimustietoja, s. 72. Paitsi itse sopimus, myös sopimustoimittajatieto voi olla turvallisuusluokiteltua tietoa.

Taskinen Pirkko
Valtori